

HEER LAN METTE LIPPEN, IS HIER
NAER HET LEVEN GHESTELT SEER FIER,
HAD VYFTICH RENDELS TWAS MANS GETIER,
STERF DUYST, VIEL HONDERT, INEGENTIC VIER.

EN PICTUS LABEO, QUEM
LABRIS LABRA FOVENDO,
DY DECIES QUINTÂ
FECERUNT
PROLE BEATUM.

Vijf of veertig bastaarden

Er bevinden zich, op de zoogenaamde „witte zaal" van het raadhuis te Bergen-op-Zoom, drie portretten van de oude Heeren en Markiezen, als dat van Jan II van Glymes, genaamd ‘met de lippen’, van Antonie, zooals de overlevering het aanduidt, den eersten markies en van Jan IV, die in Spanje omkwam ¹).

Onder die portretten is vooral dat van den ‘diklip’ bij het publiek het meest bekend, en zulks enkel en alleen ten gevolge der dichtregels, die zich boven en onder 's mans konterfeitsel bevinden; want overigens weten er weinigen iets meer van, dan dat hij gestorven is, welke onwillekeurige daad in olieverf is vereeuwigd ²). Die dichtregelen luiden, in 't Nederlandsch :

“Heer Jan met de lippen is hier geschilderd naar 't leven zeer fier.
Had vijftich kinders; 't was 's mans getier. Sterft 't jaar duizend
vierhonderd negentig vier",

en in 't Latijn:

“En pictus labeo, quem labris labra fovendo, Dy decies quinta
fecerunt prole beatum".

Om redenen, hieronder te vermelden, verzocht ik drie mijner vrienden, alle drie eerste latinisten, om de vertaling der twee hexameters. De eerste vertaalde :

¹ Anno 2021 bevinden deze portretten zich (weer) in het Markiezenhof.

² De doek is te zien in het Markiezenhof, maar is ook weergegeven in [dit bladerboek](#).

Wanneer Jan II van Glymes op 7 september 1494 overlijdt, luiden de klokken dertig dagen lang. Bij zijn baar worden acht missen en in de hofkapel 57 missen van requiem gelezen. Op zijn sterfdag krijgt elke arme 1½ stuiver.

“Ziedaar, enz. wien, door de lippen met de lippen te koesteren, de goden voor de vijftiende maal door kroost gelukkig hebben gemaakt”;

de tweede:

“Ziehier, enz. dien, door de lippen met lippen te streelen (door zonen) de goden met een kroost van tienmaal vijf (50 kinderen) gelukkig gemaakt hebben”.

— Daar zat ik tusschen twee stoelen op den grond ! —

De derde, wien ik geen enkele voorlichting had verstrekt, schreef mij:

“De twee latijnsche versregels zijn waarschijnlijk een XVIe eeuwsch opschrift, of van vroeger datum, maar zeker niet behoorende tot een Classieken tijd en daardoor minder vatbaar voor eene vaste interpretatie. Physisch vind ik vijftien waarschijnlijker dan vijftich. Het is mij onmogelijk op grammaticale gronden te beslissen, maar zou door eene vertaling komen tot 50: “*dien de goden voor de tiende maal met een vijfde telg (kroost) hebben gezegend*”. Dat is de woordelijke vertaling, maar de licentia poëtica is groot.”

't Kwam er nu eigenlijk weinig op aan, of de man 15 of wel 50 kinders had verwekt en gaarne zou ik hem den kolossalen roep, in welken hij zich sedert eeuwen bij het Bergsche schoone geslacht mocht verheugen, hebben gelaten, ware het niet, dat het hoog en onwaarschijnlijk cijfer van veertig bastaarden ook in een zeer ernstig boek : „*Essai sur le role politique et social des ducs de Bourgogne dans les Pays-Bas, par Paul Fredericq*”, thans hoogleeraar te Gend, onder meer andere is aangenomen, om als voorbeeld te strekken, ten einde daaruit de gevolgtrekking te putten, dat onder genoemde heerschappij een der voorname redenen voor de verarming der Nederlandsche grooten gelegen was, in het onhebbelijk aantal bastaarden, waarvoor de meesten te zorgen hadden.

Op een, helaas! erg verwaarloosden, vrij volledigen stamboom der oude Heeren en Markiezen van Bergen op Zoom, insgelijks hangende in de voormelde Witte Zaal, die op het einde der vorige eeuw gemaakt is, en wiens vervaardiger dus de bijschriften bij het portret niet onbekend konden zijn, komen voor tien wettige afstammelingen van den ‘diklip’ en vijf wier wapen den bastaardbalk draagt.

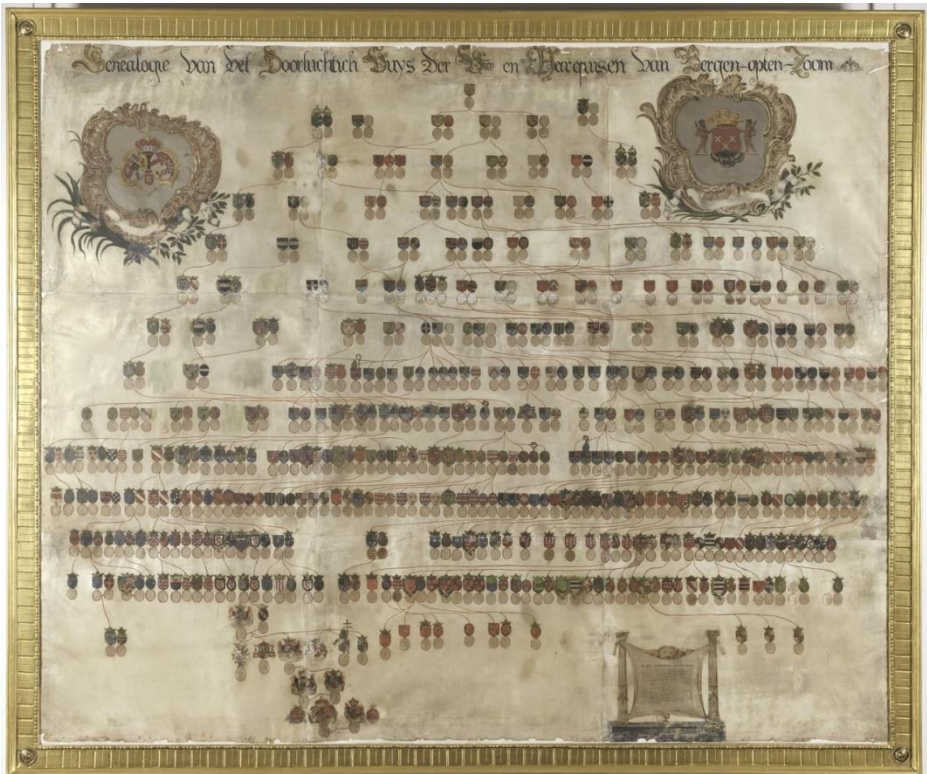
Evenzoo geeft de *Dictionnaire Genealogique et Heraldique des familles nobles du royaume de Belgique*, par Mr. Felix van Goethals tien wettige en vijf natuurlijke kinderen op. Die vijf bastaarden waren :

1. Agnes van Bergen, gehuwd met J. de Senzeilles, Heer van St. Martin.
2. Hubert v. Bergen, Drossaart van Wouw en Oudenbosch, gehuwd met A. van Grevenbroeck.
3. Dismas v. Bergen, Raadsheer in den Geheimen Raad, gehuwd met M. Laurin, Vrouwe van Waterdijk. Zijne moeder was Van der Eist van Antwerpen.
4. Catherina v. Bergen, gehuwd met A. van den Eynde. Hare moeder was Agnes van Dijk.
5. Cornelis v. Bergen, Heer van Ransbeek, Drossaart van het land van Bergen.

De afstammelingen dier bastaarden zijn meest allen tot hoogen staat geraakt, vooral die van Dismas, waarvan er één voorzitter van den Grooten Raad te Mechelen, later van den Hoogen Raad van Holland, een andere Prins-Aartsbisschop van Kamerijk en het Kamerijksche werd.

Het zou toch wel wonder zijn geweest en tevens niet voor 's mans tedere vaderliefde gepleit hebben, indien onze Jan die vijf en dertig andere arme wereldburgers, die hem hun ontstaan te danken hadden, zoo maar klakkeloos der vergetelheid prijs gegeven had.

Daarom durf ik de veronderstelling wagen: de diepzinnige latinist, die de hexameters in elkaar heeft gestooten, zal, of verkeerd gelezen hebben, óf in 't vers geen weg geweten hebben met vijftien (quindecim) óf het decies quinta gebruikt hebben als beeld voor een menigte, want daarvoor konden vijftien kinderen toch al wel aardig

Het doek waarop de afstamming van de Heren van Bergen op Zoom is weergegeven. Het (gerestaureerde) doek is te zien in het Markiezenhof gelden; de latere, Nederlandsche rijmelaar heeft waarschijnlijk het decies quinta, zonder knipoogen, maar woordelijk overgenomen. Dat het schromelijk en schandelijk aantal bastaarden in de XVe eeuw, die erkend en door de familie geadopteerd werden, zelfs al waren zij in overspel geteeld, eenigermate tot de verarming van den hoogen adel heeft geleid, neem ik aan, ofschoon zij er licht plaatsing in 't klooster, baantjes in de armee, of van drossaart, schout en burgemeester in hun heerlijkheden voor vonden, zooals dat onder andere uit Bergen blijkt; maar de grootste reden voor die verarming is te zoeken in het schier voortdurend verblijf der edelen aan het verkwistende Bourgondische hof, of in de armee, waar zij verplicht waren tal van gewapenden op

hun kosten te onderhouden. En dat onze 'diklip' in alles een man was, geheel in den geest des Bourgondischen tijdvak, blijkt uit meer dan eene zaak:

- Op het feest te Rijssel "*Le voeu du faisan*" in 1454 deed hij de volgende gelofte: „Je voue aux dames et au faisan, qu'au cas que mon tres rédouté Seigneur le duc voise en ce Saint voijage et qu'il lui plaise que je le serve, je le servirai de ma personne en telle façon que mondit Seigneur m'ordonne, et si par maladie ou autre empêchement je ne puis y aller, j'y enverrai et entretiendrai douze gentels compagnons Craniquiniers (voetboogschutters) un an a mes depens" ³);
- in 1456 handelde hij de gildebroeders zijner poirte van Bergen bijna zooals bisschop Fred. van Blanckenheim dat in 1417 de Zwolsche gildemeesters gedaan had;
- in 1477 woonde hij met zijn oudsten zoon Philippe den veldslag voor Nancy bij, waar de laatste sneuvelde;
- om 1470—80 bouwde hij zich te Bergen op Zoom een schier koninklijk paleis;
- in 1482 viel zijn zoon Michiel voor Thienen, als getuige der verknochtheid van het huis van Glymes aan's lands vorstenhuis;
- in 1489 herbergde zijn slot te Boschvliet Maximiliaan van Oostenrijk, die uit vrees voor de "sterften" niet in Bergen durfde komen, maar die van hier uit 't gemakkelijkst het oog kon houden

³ Ik beloof de dames en de faisan, dat in het geval dat mijn zeer betwijfelde heer de hertog op deze heilige manier ziet en het hem behaagt dat ik hem dien, ik hem in mijn persoon zal dienen op zo'n manier dat mijn heer mij beveelt, en als ik door ziekte of andere belemmering daar niet heen kan gaan, zal ik op mijn kosten een jaar lang twaalf metgezel-voetboogschutters sturen en onderhouden.

op Sluijs, Rotterdam en Geertruidenberg ⁴). Zulke bezoeken waren kostbaar.

Veel is er in 't algemeen over het Bourgondische tijdvak geschreven. Ook bestaat er van één uit den lageren adel, den Sire Louis Pynnock, eene interessante monographie, door Poulet, maar, zooveel mij bekend, is er nog nimmer een aanschouwelijk beeld geleverd, van een dier hooge heeren, zooals de Glymes van Bergen waren, die de onmiddellijke omgeving van een Philips den Goeden, van een Karel den Stouten uitmaakten.

't Zou eene belangrijke studie zijn, uit correspondentiën en andere bescheiden, zoo'n beeld te ontwerpen. Zeer zeker zou iedereen, die daartoe in staat was, genegen zijn er bouwstoffen voor te leveren. Wie zal zich eens voor die taak spannen ? ⁵)

Bergen op Zoom, October 1884

De Roock

⁴ Stadsrekening van 1489 —1490:
“'t Eerste van Julio, als onse alreghenedichste Hr. de hertoge hier was ende om der sterften wille tot Borchfliet was gelogeirt, zoo worden sekere scepen ende knechten op d'water geleeht bij daghe ende bij nachte op ende neder varende. In 't welke de stadt dienden met hueren scepen Claus Batenss. X dagen ende Fierijn Clauss. IIIJ dagen op „VIJ s VJ den 's daeghs.”

⁵ Het is niet vreemd te veronderstellen dat Korneel Slootmans gezien zijn uitgebreide oeuvre in deze laatste opmerking een taak of uitdaging gezien heeft. In zijn boek [Jan metten lippen](#) beschrijft Slootmans de vier generaties Glymes die heer van Bergen op Zoom waren. Hij noemt meer kinderen van Jan II dan in het voorliggende artikel zijn vermeld.
De Roock zou met verbazing bezien wat er anno 2021 nog meer aan publicaties over de heren van Bergen op Zoom voor het publiek beschikbaar is.